

Рецензія

Таємничими лабіринтами жіночої душі

Арсенич-Баран Г. Муська. Роман в новелах. – Київ, Видавництво «Український пріоритет», 2018. – 144 с.

2018 рік став надзвичайно урожайним для чернігівської письменниці Ганни Арсенич-Баран. Вийшли друком два її романи та ошатна збірка поезій. Звісно, що такий великий творчий доробок то справа не одного року, адже письменницька праця не має чітко визначених часових меж. Але поява кожної книги, то справді вагома подія і для письменника, який створив твір, і для читача, який на нього очікував. А Ганна Василівна вже привчила свого читача, що кожний її новий твір - це рух вперед, без повторів і замусолених тем. Це – пошук нового, актуального, непересічного.

Роман «Муська», що має підзаголовок «Історія одного життя», вийшов у столичному видавництві «Український пріоритет» у серії «Душа жіноча». Видавець вчинив дуже мудро, що заснував дану серію і актуалізував болючу проблему сьогодення. Мені, як педагогу, дуже часто доводиться відповідати на запитання студентів: «Навіщо сьогодні в школі вивчати «Наталку Полтавку» Івана Котляревського, чи Шевченкову «Катерину»? Адже їх час давно минув?». І доводиться нагадувати своїм опонентам, що саме у цих творах закладено підмурівок генетичного коду української жінки, як феномена неповторного українського характеру. А це завжди актуально... Бо сучасна українка веде свій родовід із сивої давнини. Сучасна жіноча душа... Яка вона? Саме на це запитання і дає відповідь письменниця у своєму романі «Муська».

За жанром це – соціально-побутовий роман, який складається із шести новел об'єднаних між собою змістом та ідеєю, головною героїнею, єдиним часопростором, а ще основою цього часопростору - Україною. Бо за великим рахунком, доля України протягом ХХ століття стала ключовою сюжетною лінією роману, поряд із долею його головної героїні. А тому цілком природно було б до підзаголовку «історія одного життя» додати ще й «історія нашого народу».

Провідною темою роману є доля української жінки з роду Колонкевичів – Марії-Мульки – народженої у західноукраїнському селищі Сосничів, яка

жодною хвилиною свого життя не зреклася рідного українського: мови, родинного виховання, культури почуттів, переконань. Хоча життя приносило їй складні випробування: смерть батьків, розлуку з рідним краєм, навчання в Донецькому університеті, політичні цькування, вимушене заміжжя, смерть сина, тощо... Але віра у людську порядність, генетичний зв'язок із рідним краєм і бабусею Мартою, дозволили з честю пройти усі випробування і

лишитися ЛЮДИНОЮ. Хоча, на мою думку, говорити лише про головну героїню роману в контексті провідної теми та проблематики твору не зовсім коректно, адже вона лише кінцевий представник жіночої лінії роду, а тому більш об'єктивно буде говорити про УКРАЇНСЬКУ ЖІНКУ, яка увібрала в себе кращі риси характеру бабусі Марти, матері Мирослави та доньки Марії. Отакий збірний тип головної героїні роману.

Аналізуючи сюжет роману доходимо висновку, що твір за типом сюжету – багатосюжетний. Авторка роману вміло вплітала в канву твору все нові і нові сюжетні лінії, вводячи нових героїв твору, які їй були необхідними для вирішення ключових проблем. Я нарахував у творі 32 сюжетні лінії (і це не рахуючи сюжетів із зошита Муськи). До честі авторки усі вони логічно вмотивовані і структурно завершені. А тому, вміло переплетені сюжетні лінії із різних новел, роблять роман цілісним і сприймаються як єдине ціле.

Говорячи про проблематику твору хочу відзначити, що твір надзвичайно актуальний і сучасний. І справа не лише в тому, що він охоплює часовий проміжок від 20-х років ХХ до 20-х років ХХІ століття, коли поневолена Україна пройшла найскладніші випробування часу: окупації, війни, колективізації, репресії, політичні утиски і нівелювання. Головне те, що протягом всього цього періоду вона продовжувала боротися і не втрачати віру у своє відродження. Віру саме таких людей як: Колонкевичі, Думанські, Урбановичі, Басисти, Хорунжі... та ще сотні українців. Їх не зламали ані мордовські табори, ані політичні утиски, бо не можна зламати ВІРУ. Її можна лише зрестися... і такі траплялися, але то були одиниці. І омріяна незалежність настала!

Серед найбільш важливих проблем піднятих у романі: проблема людської моралі, історичної пам'яті, національної самоідентифікації; проблема батьків і дітей, міста і села, віри в Бога і атеїзму; проблема війни і миру, яничарства і націоналізму, в кращому розумінні цього поняття, а ще з десятків суто «жіночих» проблем: як-то проблема жіночої вірності, кохання і зради, доля дружини і коханки... та хіба ж все перелічиш. Усі ці проблеми спектроризуються у конфлікті.

Конфлікт твору і є тією рубіжною межею, яка наводить лад серед багатогранності проблем та сюжетних ліній. Конфлікт стосується не лише героїв роману, але й автора..., читача. Адже кожен має визначитися – з ким він? Він за Правду і Віру, чи за Зло і Зневіру? У «Мусьці» конфлікт проходить на межі добро-зло, мораль-потворність, українське-совіцьке...

З ким автор? З перших рядків роману зрозуміло... Пані Ганна з такою любов'ю виписала образ баби Марти, що стає зрозумілим: тут не обійшлося без автобіографічного. Або ж образ професора Басистого – він такий зримий і детальний, що стає зрозумілим – перед нами реально існуюча людина. Отож, автор на боці Правди.

Можна було б ще провести межу конфлікту чисто географічно: Сосничів - Сталіно (Донецьк), але автор свідомо не робить цього. Ну до чого тут кордони? Адже ми жили і живемо в єдиній державі Україні! Так, у Донецьку на Муську чекали найжахливіші хвилини її життя, але поряд було і щастя: навчання в університеті, родина Басистих, справжнє кохання, Хорунжі..., народження дітей. Не ставить автор на межу конфлікту і поняття «радянське», а лише «совіцьке», бо в «радянському» також було достатньо позитиву. А от «совіти» добра для українського народу не несли.

Отож, ідею роману можна сформулювати так: утвердження національної моралі, християнських чеснот, у долі жінки-українки, її здатність до самопожертви і незламну віру у щасливе майбутнє України. Бо є такі матері, і є такі сини.

Як ми уже говорили, роман складається з шести новел. Щоб зацентувати увагу читача, авторка назвала їх за іменами головних героїв: «Баба Марта», «Баба Юльця», «Професор Басистий», «Тарантул», «Федюрко», «Василько». Композиційно роман цікавий тим, що він не має експозиції, а одразу розпочинається з розвитку дій. Сюжет роману надзвичайно динамічний, захоплюючий, непрогнозований, він тримає читача у постійній напрузі..., а тому кульмінація твору припадає на останню новелу роману – «Василько».

Це реально існуюча історія... Доля Героя України, оперного співака Василя Сліпака, який співав у парижській «Гран-Опері», у оперних театрах Массі, Ліона, Сен-Етьєна, та коли смертельна небезпека нависла над його Україною пішов добровольцем у ДУК Правого сектору і загинув у червні 2016 року. Особисто я, як читач, пробачаю авторці таку публіцистичність... Перш за все тому, що вона переконлива. Бо саме така мати, як Марія, могла народити такого сина, як Василь Сліпак. А ще тому, що Арсенич-Баран так вміло психологічно обґрунтувала введення цього сюжету у художню канву роману, що не виникає сумніву в достовірності подібного співпадіння.

Роман не має а ні розв'язки, а ні епілогу... Чи не тому, що дана історія не завершилася? Марія живе поміж нами, живуть її діти, онуки... Ще не

завершилась та клята війна, яку розпочали москалі... Ще Донецьк не український... Проте утверджується переконання в нашій перемозі, бо підрастає у колисці син Василя, Василько-молодший, а значить українському роду – нема переводу.

У конфлікті роману антагоністичні сторони Добра і Зла представлено через головних героїв - Марію Хорунжу і Никонора Родімцева. Їхні долі не лише протистоять одна одній, але тісно переплетені..., один час вони навіть юридично створили сім'ю, щоправда Марія не з власної волі..., як Україна з Росією.

Никонор Родімцев – полковник КДБ, моральний покруч, нелюд, кат... Він людина без роду і племені, із безхатченків, вихований у дитбудинку, а згодом у кадебіському училищі. Двічі змінював прізвище, останнє взяв зачувши історію про російського генерала..., для перспективи. Людина вихована «совіцькою» системою, начисто позбавлена моральних принципів, лише влада, влада і потворні інстинкти з коханкою... А тому, коли доля його звела з Мирославою, матір'ю Марії, яка не відступилася від своїх переконань, дала відсіч кривднику, він перетворився на справжнього нелюда, ката, збоченця... Отримавши відкоша і від Марії він зник, з'їхав, розсмоктався у мільйонному Донецьку..., але ще живе.

І, зрештою, про головну героїню роману – Муську, або Марію Хорунжу. Знову наголошую, я сприймаю цей образ української жінки, як втілення кращих рис її славних попередниць – бабусі Марти і матері Мирослави... Це від пані Марти Думанської-Колонкевич отримала Марія красу, шляхетне виховання, ставлення до навчання і людей, вміння вести домашнє господарство. Це від матінки Мирослави Урбаневич в спадок до Марії перейшла врода, національні переконання, жага до боротьби, відданість українській мові. Сюди варто додати і особисті чесноти пані Марії – терпимість, порядність, прагнення до знань, незламність духу, віру у добро. Ставши дружиною Федора Хорунжого, народивши йому двох синів – Григорія та Василя, вона передала їм не лише батьківську працьовитість, але і талант прадіда Федора, священника Української православної церкви, розстріляного більшовиками у 1918 році... Василь успадкував його голос, що зробив з нього зірку європейської опери. Чи думалось тоді, що і цей талант знову обірве московська куля.

Я вдячний пані Ганні за назву твору. Бо зустрівшись на обкладинці книги з Муською я прощаюся в кінці роману з Марією..., святою матір'ю Марією, яка подарувала Україні мученика.

Але не варто сприймати цей образ абсолютно позитивно, час соціалістичного реалізму давно минув. Це життєвий образ, а тому поряд із своїми чеснотами Марія має і свої недоліки, Пригадайте, як стужившись за коханням, сорокарічна Марія ледве не скотилася до банального роману.

Спасибі Богу, вберіг! Отож, у житті, як на довгій ниві... Я ж вдячний авторці за життєву правду.

Можна було б завершувати..., але боюся, що поза увагою читача залишаться позасюжетні елементи твору. Роман багатий своїми чудовими, детально виписаними, портретами, пейзажами, інтер'єрами. Автор твору створила чудові монологи та діалоги... Але особливо хочеться акцентувати увагу читача на образі дому в Соснечеві – збудований паном суддею Григорієм Колонкевичем для своєї дружини Марти, як «велика хата», він усе життя правив для усіх без виключення героїв твору за «маєток». Неодноразово хотіли його розібрати і знищити «совети», мадяри, нова влада..., рятувало те, що він стояв віддалено, на окраїні. Окраїна..., Україна. Це не лише співзвучність, це – доля! У цьому домі затишно і своїм, і донецьким... Ось чого його рятували для прийдешніх поколінь і баба Марта, і Муська, і навіть маленький Василько, який дивиться у світ зі своєї колисанки у Соснечеві... Дасть Бог вбережемо!

Олександр Забарний – письменник, доцент Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Січень, 2019р.

м. Ніжин